

panem aut diuersam tulerit legem, hæc Paulus dicit, perinde aliam quandam nobis, ubi est in cœlum sublatus, statuerit legem. Sed modus ipse hanc statuendi uidetur differre. Illam si quidem cumisset in terris induxit, hanc in cœlum subuectus, ut diximus. Quo fit, ut magis sit ille extimescendus. Quod autem minus fuerit prior lex illa ab insequenti diuersa, audi quæ in sequuntur.

Quis uxor mouit terram tunc. Vide sine eundem fuisse, qui tunc loquebat, & qui nunc no bis e cœlo profat. Vox em̄ eius tunc temporis, cum lex ferebat, terram concussit.

Nunc autem pollicetur, dicens: Adhuc semel & ego mouebo terram, non solum terram, sed & cœlum. Bis terram apud sacras literas legitur fuisse succussam. Primum cum in monte Syna lex ferebatur. Nam & terram contremuisse Dauid testificatur, cum inquit: Terra tremuit. Secundo cum carne Christus assumpsit, & uenit in mundum. Commota est enim (inquit) omnis Hierusalem, & quatiebantur manufacta Aegypti, id est, sublata sunt, ne suos fallant cultores, & deiecta est illorum potentia. Cum autem semel dicit, post secundam arguit & terram fore terræ quassationem, hoc est, cum seculum hoc euertetur, cum immutata omnia à corruptione ad immortalitatem deniq; transferetur.

Quod autem adhuc semel dicit, declarat mobilitatem translationem, tanquam factorum. Hoc est, corruptibilis naturæ immutationem, quæ mobilis in se naturam tanquam factorum, id est, quæ ut aliquid esset, principium sumpsit. Vnde & necessario finem sit habitura. Quod cuq; em̄ conditum est, liquido patet aliquando cœpisse. Quocirca, quo ad eius naturam, & finem habet. Siquidem & angeli ipsi nequaquã sunt natura perpetui. Quippe qui nec principio careant, per gratiam tamen sunt immortalitatem adepti.

Ut maneat ea quæ sunt immobilia. Id est, bona futura. Cum em̄ corruptibilia ista immutabunt, quæ cunq; tamen sunt sanctis futura, nec corruptionem admittent nec motum. Quippe quæ nullam sunt uel translationem uel mutationem aliquando subitura.

Itaque immobile regnum suscipientes habeamus gratiam. Cum itaque (inquit) tot bonis dignabimur, quæ nec transferri possunt nec immutari, & spiritalibus donis in pignus acceptis, immobile regnum suscipimus, habeamus gratiam, hoc est, patienter aduersa feramus, & nullus nos subeat dolor, si quam sumus in rebus externis a iacturam perperissi, sed gratias illi dicamus, quæ bona nobis hæc contulit, & maiora est prope diem collaturus.

Per quam feruiamus placentes deo. Per quam gratiam scilicet, cum gratos nos præstiterimus, tunc nostra deus oblectabitur feruente, sciemusq; eundem esse nos & dominum consecutos. Sin autem nullus illi, uti pro otio & rebus quietioribus, ita & pro aduersis & quietem nostram turbabitibus egerimus gratias, nec eum colere nec placare poterimus. Id ipsum fere & Paulus idem alio in loco commemorat, cum nolite inquit obmurmurare. Et rursum: Omnia facite sine murmuratione. Quinetiam Israelitæ illi, quia in deum obmurmurassent, ut impatientes & queruli, in eremo conciderunt.

Cum metu & reuerentia. Nil inquit, uel imprudenter, uel petulanter loquamur. Quin præferat uelim exterior facies erga homines uerecundiam, & in deum reuerentiam & pietatem.

Et enim deus noster ignis consumens est. Cum enim ueteris testamenti uniuersa dixisset formidinis esse & terroris plena, noui uero longe secus, ne mansuetudinem negligant, cū metu & reuerentia, deo inquit, per nos agenda gratia sunt. Siquidem qui pressuris & malis afflictatur animus, si prorsus desperet, facere imprudenter uidebitur. Vel ueter in deum cultus, ut uere recunde & reuerenter exhibeatur, necesse est. Deus namq; hic noster, cum ignis sit subinde consumens, erit à nobis omnino urendus, ne ueluti contemptores & sui nullam habentes rationem, tollamur e medio hoc igne absumpti. His præterea dictis & hos consolatur, subinde diceret. Tale sumus dñm consecuti assecuti, q possit aduersarios nostros ut ignis absumere.

CAPVT XIII.

Charitas fraternitatis maneat in uobis, & hospitalitatem nolite obliuisci. Non enim hæc uobis dixit comparate. His namq; ut apparet, potiti iam erant. Sed cum frequentioribus urgerentur pressuris, in discrimen propemodum ueniebant, ne de cætero uirtutes huiusmodi negligentius exerceant. Inquit igitur, maneat fraternitatis & charitas, & stabilis sit, nec abscedere à uobis hanc finite. Haud secus & hospitalitatis nolite obliuisci. Fieri enim poterat, ut hi cum bonis fortunæ essent priuati, parcius forsitan & raro, hospites & peregrinos exciperent. Et eos hortatur, ut prius cœperant, hospitalitatem hanc profequantur.

Der hanc enim placuerunt quidam, angelis hospitio receptis. Ignorauerunt græcæ habetur. Eo namq; processit hospitalitatis (inquit) officium, & libera peregrinorum susceptio, ut uel Abraham ipsi & Loth occasionem præbuerit uel ignorantibus ut angelos domi exciperent. Nō em̄ sciebant angelos esse qui fuissent per se excepti hospitio, alioquin honorifice hos exciperet. Quod

Eco. 10. Aggati. 2. Terra bis fuit se commemoram. Eco. 19. 20. Psal. 77. Barth. 2. Esa. 19.

Tertia terre quassatio futu ra in fine seculi. Angeli no sunt p naturam ppetui, sed p gratiam. Quæ sunt sanctis futura, nec mutatione admittent, nec motum.

1. Cor. 10. Psal. 12. Num. 21.

Deus ut ignis consumens. Deut. 4.

Hospitalitas deo gratissima. Gene. 18. 19. Alii excipiunt

Quod sane factū illos prouexit. Nam si non ignari hospitio angelos admisissent, non eo fuissent magnitudinis euecti.

Memento te uinctos tanq̄ simul uincti. Qui em̄ cuiq; uinctus est charitate, & fide, uel uolens obliuisci non potest inite necessitudinis. Vel uinctos dicit, qui Christi ob fidem uel in carcere essent coniecti, uel alijs quibusuis malis afficerentur.

Et laborantium tanq̄ & ipsi corpore commorantes. Laborantes siue in carcere, siue eferie, siue alia quauis pressura. Nam q; reputauerit e patibuli carne se esse abductum: ab eiusmodi se eximet malis, si proximum fuerit commiseratus. Verebiturq; ne & ipse in eadem illa incidere permittatur.

Honorabile connubium in omnibus & thoris immaculatus. Aduerte quoties de continentia hic differuit. Nam & superius cum sanctimonix meminisset, hisipsis utitur uerbis, & rursum usurus est cum de fornicatoribus & adulteris differeret, in omnibus inquit. Non quia nuptiæ ætate prouectioribus minus conueniant, adolecentulos uero admodum deceant: sed cunctis ait honorati sunt. Vel in omnibus, hoc est, quibusuis modis & quouis tempore. Nec quidem quia merentibus & afflictis connubiū illud sit honorabile, otiantibus uero & prosperis in rebus agitibus minime. Nec quia alteram in partem honorabilis sit, in alteram uero nequaquã: sed passim & cunctis in rebus honore est dignum.

Fornicatores em̄ & adulteros iudicabit deus. Vel hoc loco connubium honore assequi. Fornicatores quod adulteria interpellat, prohibeatq;. Iudicabit autem deus, id est, cōdemnabit, & merito quidem. Nam si permixtae sunt nuptiæ, nil poterit fornicarius aliquis uel adulter carnis illecebras excusare, sed iure excrucabitur.

Sint mores siue auaritia. Neq; em̄ nolite bona hæc præsentia comparare inquit, sed si uel hæc estis iam consecuti: haudquaquã fueritis illos feruituti addicti. Sed ad liberalitatem bona huiusmodi habetote, & ita, ut si uel his est excidendum, nil æger feratis. Quod ipsum & superius dixit, diræptionem, si substantiæ uestræ libenter suscipite. Et quoniam multi ubi eorum fortunas exhauserint, iterato faciendis incumbit, excusantes uelle se in alios esse beneficos, sic inq;. Sint sine auaritia mores, unde & ita subiungit.

Contenti præsentibus. Ostendit quemadmodū hac ipsi possimus cupiditate uacare, si fuerimus, contenti presentibus, si nihil præter necessaria natura queramus. Nam q; plura q̄ habeat cōquiserit, & accessione facere rei familiari studueritis plane audior erit, & pecuniæ cupidus.

Ipse em̄ dixit: Non te deseram neq; derelinquam. Non em̄ (inquit) ille mentitur uel fallit. Posset quispiam his dictis occurrere, qd ergo nobis erit agendum, si necessarijs rebus carebimus? Ait itaq; ad hæc Paulus: Haudquaquã ita futurus est. Nam deus per Esaiam sic fatur. Non egdem te derelinquam, facturus est haud dubie quæ pollicetur. Possent præterea ex ludæis fideles, ad q̄s Paulus epistolam scribit, nec iniuria illud obijcere. Dic Paule, quibusnam presentibus bonis contenti esse iam possumus, q; sumus in prædā dati, ut qbus direpta sunt omnia, & nihil sit reliquū? Ait itaq; ad hæc Paulus: Licebit saltem uel satis hæc ducere quæ sunt uobis relicta, & si tenuia sint & angusta, contenti tñ his sitis. Non em̄ uos ille q; dicit nequaquã te deseram, deserturus est deus. Vel forte Apostolus de rebus ad uitam hanc necessarijs differit.

Ita ut nos confidenter dicamus: Deus mihi adiutor est, & non timebo qd faciat mihi homo. Cum itaq; istiusmodi sit deus præfatus, certiora erunt omnino quæ loqur. Is namq; uobis est pro specturus, si mala illata patienter tuleritis.

Memento te præpositos uestrorū, q uobis locuti sunt uerbi dei. Vel Thessalonicensis talibus cōmonefacit, ut eos uel maximo in honore haberent, q; sibi essent erudiendis pfecti. Et quæ admōdi illi euangelii sibi prædicando impartirent, ita & ipsi hos alerent. Id em̄ prætendit, cum memento te inquit, uel ut illos imitentur, quos habuisse præpositos suadet.

Quorū intuentes exitum conuersationis, imitami fidem. Hoc est enixius contemplantes. Vtq; pictoris discipulis, in exemplar aliqd sibi propositū oculorū & ingenij intendit aciem: sic & uos sedulo exitum considerantes, id est, eorum conuersationem & uitæ finem, q ad fidē uos instrunt, quod optimus sit futurus, imitami illos & fidem. A fide namq; integer uiuendi modus emanat. Nō em̄ futuris bonis fidē hi præstitissent, & nil hæsitantē: nunq; tam integre & sine culpa uiuissent. Lenit præterea & istos in tolerantia, uel forte dogmatum fidem inducit his imitandam. Subsequitur q; itaq;

Iesus Chrs heri & hodie, ipse idem pmanebit in secula. Apparet ex his fuisse nōnullos qui Chri fidem iam deprauerant, asserentes alii quēpiā esse, non Chrm ipsum uenturū, uel eum quē ad id ipis Hebræi opperiantur. Ait igit: Chrm eundem esse heri, i. præteritis seculis, & hodie, id est, in præsentē, & in futura secula & infinita. Nec aliter quempiam hunc præter, asserit eē uenturū. Abijcite ergo errores huiusmodi. Vel quæadmodū ille ductores uestrorū nunq; deseruit, sed tutatus est maxime, sic & uobis opem est allaturus. Est enim qui fuerat antea, semper & in præsentē permanet, & in æternum esse permanens.

Dagnū charitatis uinculum

Als carcere

Cap. 12. Connubiū nectū adolecentulis, sed ætate puetis honori est.

Connubiū bonoratur

Cap. 10.

Josep. 3

Esaia. 49

Psal. 117.

1. Thess. 5.

Fidelis uirtus.

Propter uos in omni opere bono. Ostendit autem, & si bona sint opera iam ipsi adorti, in his tamen & perfectionem adipiscantur, necessarium esse. Quod quidem ut assequantur, his comprecatur. Aduerte quemadmodum nobis necesse sit ut demus ipsi rebus initium: à deo deiceps & finem ceptis his deposcamus.

Ut faciatis eius uoluntatem. Qui enim in omni opere bono perfectus deprehenditur, is sane dei exequitur uoluntatem.

Faciens in uobis quod placeat coram se per Iesum Christum. Fit itaque, ut cum aliquid ipsi quod rectius sit operemur, deus in nobis id peragat, per Christum Iesum, id est, mediatore & cooperatore hoc uisus. Nec mirum quidem, si is qui ab initio nobis est operatus salutem, in actione ipsa uirtutum mediator efficitur, & patris exequitur uoluntatem, collatis nobis, ut quae recta sunt peragamus, & uiribus. Cum uero quod placeat inquit, & se coram, statim adiecit: Tunc enim haud dubie illis placemus, cum in dei conspectu boni uideamur, non hominum. Quod & Dauid testatur, sic dicens: Secundum puritatem manuum mearum in conspectu oculorum eius. Et Esaias: Auferte iniquitatem ab oculis meis.

Deo quando placemus.

Psalmo. 17. Et sa. i.

Rogo autem uos fratres ut sufferatis uerbum consolationis. Vides quod nulli ante hac scripserat Paulus, in praesentia his scribere. Nec admonitionis dicit sermonem, sed consolationis uerbum, id est exhortationis ad tolerantiam. Quippe qui oppressos & malis plerisque affectos alloqueretur.

Et enim per paucos scripsi uobis. Et si copiosius scripsit, per paucos tamen & breuibus absoluisse se dicit epistolam, quia longe plura dicere concupisceret. Perinde ac si dicat, Et si collapsi animo estis, ferte tamen adhortantem me tolerantius. Neque enim quis poterit, & si prolixior haec forte uideatur oratio, dicta mea haec refutare. Quod illis uideamus contingere, qui moras nequeunt pati, & longiorem orationem fastidiunt.

Cognoscite fratrem nostrum Timotheum dimissum. Eo Paulus his praefert Timotheum, quia hunc nihil odissent. Dimissum autem dicit, uel quia in carcerem fuerat coniectus, & inde iam liberatus. Vel quia ex Athenis ubi antea fuerat, dimissus est.

Actoz. 17.

Cum quo (si celerius uenerit) uidebo uos. Vel id quidem fat esse uidetur ad illos sedanda in Paulum odia, si quidem promptior sit cum discipulo sese ad eos conferre. Forte etiam id fieri poterat, ut ab urbe in Iudaeam cederet, cum constet hunc fuisse dimissum, ut primum fuit à Nerone comprehensus, quemadmodum in epistola huius exordio diximus.

Salutate omnes praepositos uestros & omnes sanctos. Vide quanto hos prosequatur honore, cum per illos & praepositos ipsos, & caeteris omnibus impartiat salutem. Fuisse enim decentius ut scriptis ad praepositos epistolis, horum interuentu reliquos appellaret. Hic tamen uir prudētissimus, ut infirmiores hos, & lenit & curat.

Salutant uos de Italia fratres. Adeo uos (inquit) charitate complector, ut non solum ipse saluere uos iubeam, sed alios etiam induxerim ex Italia fratres, & ex tanta locorum intercapedine uos ipsos ut colant obseruentque, & salutem impartiantur.

Gratia multis modis accipit apud Paulum.

Gratia cum omnibus uobis. Amen. Cum itaque communis sit huiusmodi gratia, communiter etiam tam praesidentibus quam subiectis Paulus hanc comprecatur. Gratiam autem cum peccatorum dicit remissionem, tum animi puritatem, tum ipsam spiritus sancti participationem. Verum quo pacto uobiscum est haec permansura? Nimirum si nulli iniuriam intuleritis, si dignam hac gratia ducetis & uitam. Tandem enim haec apud uos gratia manet, quando ueribus bonis incumbimus. Euolat autem statim, & procul abscedit, ubi eius instituta & leges, male uiuendo deserimus qui nobis hanc contulit. Velim itaque uos istiusmodi gratia uitam ducere non indignam: nec ad illius iniuriam uiuere, qui nos tot bonis donarit, quin recta potius operando, eundem collaudare.

Ut pateat tandem ex nostris optimis actionibus, & illatorum malorum in nos tolerantia: non ingratis hunc gratiam hanc contulisse.

A M E N.

F I N I S.

COLONIAE IN AEDIBVS HONESTI CIVIS
Petri Quentell, Anno. M. D. XXVIII, Mense Martio.

¶ Sequuntur errata aliquot.

Folio primo, facie prima, linea. 7. lege, iuerit. Eodē. fa. 2. li. 5. le. supernā. Ibidē. li. 2. a. fine. leg. quāst. Folio 2. fa. 1. li. 6. a. fine. le. quod in nec palā. Fo. 3. fa. 1. li. 9. le. nō sicut deū. Fo. 4. fa. 1. li. 12. noluisse. Eodē. fa. 2. li. 3. 4. le. Quia nec agitari. Fo. 5. fa. 1. li. 21. le. Accq. Ibidē. li. 3. 6. le. quasi uirtutis. Fo. 6. fa. 2. li. 6. le. impudēres. Fo. 7. fa. 2. li. 2. 4. le. circūcis. Ibidē. cōstituit. Fo. 8. fa. 1. li. 7. a. fine. le. exēpturus. Ibidē. fa. 2. li. 1. 5. le. hois uinis. Folio 9. fa. 2. li. 7. le. uiram agit. Ibidē. li. 9. le. hoc in L. hūto. Fo. 10. fa. 1. li. 7. 9. le. dominatur. Ibidē. fa. 2. li. 3. 2. le. piamā. Fo. 11. fa. 1. li. 7. a. fine. le. uolo, animā. Ibidē. fa. 2. li. 2. 3. a. fine. le. instigationē. Ibidē. fa. 2. li. 3. 8. le. indicit. Ibidem. li. 4. 4. le. profecto plauac. Fo. 15. fa. 2. li. 9. a. fine. le. sūbbit. Fo. 14. li. 2. 9. fa. 1. le. q. poscimus. Fo. 16. fa. 1. li. 6. sententiā. Fo. 17. fa. 2. li. 1. 5. le. re ergo solū. Ibidē. li. 3. 9. le. in modū inexcūlabiles. Folio 18. fa. 1. li. 1. 7. le. illi. Fo. 19. fa. 1. li. 1. 0. le. Et uix. Ibidē. li. 1. 3. a. fine. le. inuouatione. Ibidē. fa. 2. li. 1. 1. a. fine. le. secundū fidei p. p. p. Fo. 23. fa. 1. li. 1. 1. 1. a. fine. le. accēte an. impotentia. Fo. 33. fa. 1. li. 9. a. fine. le. L. hūstianis iudicaturi. Fo. 73. fa. 2. linea. 12. leg. literarum ignarum. Ibidem. linea. 27. lege. concordiam cogat.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Quoniam anima est diuisa et a corpore cluisti
ita anima bapthizati diuisa a corpore peccati quod
non fuit est cui corpus carnis, quia ius se diuisant, et ipse carnis
corpore
procat aut corpus carnis, melius qui uisus quod bapthizati
i carnis, in uis, mori cluisti, respondeat non se no

adit et ipse q
adit et ipse q
adit et ipse q
adit et ipse q
adit et ipse q
adit et ipse q
adit et ipse q
adit et ipse q
adit et ipse q
adit et ipse q

incom ut
opurd ru. utru o
onact inqaxd iqum
rpp andy rau d
oudu aly
inard aly
iuuam de iur q
uaxon aly
oudu
nummoluay vpp

Dreppor hualos
Dreppor hualos

Theoph. in Epist. Paul.